

۲۹۳۲۸۵

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَلَمَّا سَأَلْنَا سُلَیْمٰنَ
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تحلیل گفتمان در پرتو نظریه

زبان شناسی نوین

نویسنده: محمود عکاشه

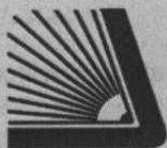
مترجمین:

حمزه رضیه محمص

(عضو هیئت علمیه دانشگاه شهید بهشتی)

دکتر فاطمه ، حسین

(عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء)

انتشارات نظری

عنوان و نام پدیدآور	تحلیل گفتمان در پرتو نظریه زبان شناسی نوین / محمص، مرضیه، اکبری زاده فاطمه.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات نظری، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	۴۹۶ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۰۹-۲۹۳-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	قرآن-- مسائل لغوی
موضوع	Qur'an -- Language, Style
موضوع	زبان در قرآن -- گفتمان
موضوع	Women in the Qur'an -- Discourse analysis
شناسه افزوده	اکبری زاده، فاطمه، ۱۳۵۹-
شناسه افزوده	۱۳۹۸/۸۲BP ۱۳۹۸/۸۲BP
رده بندی کنگره	۱۵۳/۲۹۷
رده بندی دیویی	۱۵۳/۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۵۴۷۵۲۵۸

نام کتاب: تحلیل گفتمان - پرتو نظریه زبان شناسی نوین

نویسنده: محمود عکاشه

مترجمین: دکتر مرضیه محمص، دکتر فاطمه اکبری زاده.

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰

« کلیه حقوق مادی، چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشری باشد »

دفتر مرکزی: تهران، خیابان ولی عصر (عج)، خیابان سید جمال الدین

اسدآبادی (یوسف آباد)، نبش خیابان فتحی شقاقی، جنب بانک انصار

پلاک ۳۲، طبقه ۲، واحد ۱۷

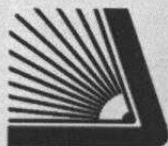
E-mail: nazaribook@yahoo.com

www.nashrenazari.com

تلفن: ۸۸۱۰۲۷۷۵

همراه: ۰۹۱۹۰۱۲۹۴۵۵

قیمت: ۹۳۵۰۰۰ ریال

انتشارات نظری

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۷	فصل اول
۱۷	تحلیل گفتمان
۲۰	اول: اصطلاح «تحلیل»
۲۴	دوم. اصطلاح «گفتمان»
۲۷	انواع گفتمان
۲۹	روشهای عدول از گفتمان مستقیم
۳۲	گفتمان بر حسب مخاطبان
۳۵	انواع تعبیر گفتمان
۳۶	گفتمان و متن
۳۸	عناصر ارتباط در خطاب دیگری
۴۱	شرایط تعیین معنا در گفتمان
۴۲	نخست. شناخت معنای وضعی واژگانی
۴۳	دوم. شناخت رابطه ترکیبی
۵۷	استدلال اقتناعی

۶۴ استدلال بلاغی
۶۶ انواع استدلال:
۶۶ نخست. استدلال صحیح
۷۴ دوم: استدلال باطل (استدلال اشتباه)
۷۸ دانش منظور شناختی (علم المقاصد)
۸۱ فصل دوم
۸۱ نظریه رخدادهای زبان
۸۴ انواع رخدادسای زبان از نظر تحقق انجام
۹۰ دلالت در جمله فاعله
۹۲ دلالت نخست. دلالت فعل بر ران
۱۱۷ دلالت دیگر: دلالت فعل بر رخداد
۱۲۲ دلالت امر
۱۲۳ انواع امر
۱۲۳ نوع اول. امر صریح با صیغه (افعل)
۱۳۰ قرینه امر در گفتمان
۱۳۱ امر بر آمده از معنای لفظ و جمله
۱۴۸ معانی فرعی صیغه امر
۱۵۷ نوع دوم: امر با لام امر (لیفعل)
۱۶۱ نوع سوم: امر با صیغهی نهی
۱۷۰ معانی همراه با نهی
۱۷۴ فعل دعاء
۱۸۳ فصل سوم

۱۸۳.....	تحلیل تطبیقی.....
۱۸۵.....	تحلیل گفتمان زنانه در قرآن کریم.....
۱۸۹.....	گفتمان اول : گفتمان همسر عمران (علیها السلام).....
۱۹۳.....	تفسیر منظورشناختی.....
۲۰۹.....	دلالت جمله و نقش آن در اقتناع:.....
۲۱۲.....	هدف از تکرار.....
۲۱۲.....	نوع جمله.....
۲۱۲.....	نخست: جایگاه تکرار.....
۲۱۴.....	مراتب خبر.....
۲۱۶.....	فهم معنی.....
۲۲۱.....	اقسام تصدیق.....
۲۲۲.....	حکم برای وقوع خبر.....
۲۲۳.....	انواع حکم.....
۲۲۴.....	دوم: جمله انشائی.....
۲۲۸.....	دلالت فعل.....
۲۲۹.....	دوم: دلالت فعل بر حادثه.....
۲۲۹.....	نخست: دلالت فعل بر حادثه معنوی.....
۲۲۹.....	دیگری: دلالت فعل بر حادثه‌ای حسی.....
۲۳۰.....	انواع دلالت های دیگر.....
۲۳۶.....	دلالت گفتمان و تاثیر آن بر استدلال اقناعی.....
۲۳۷.....	دلالت لفظی و متنی.....
۲۳۷.....	اول: دلالت لفظی.....

- ۲۳۷..... نخست: دلالت لفظاً به اعتبار وضع و ساختار
- ۲۴۳..... بخش دوم: دلالت به اعتبار معنا
- ۲۴۶..... دوم: دلالت متنی
- ۲۴۸..... دوم: دلالت ضمنی
- ۲۴۸..... افعال ضمنی
- ۲۴۸..... اول: فعل ضمنی مطلق
- ۲۴۹..... دوم: فعل ضمنی فی فی شرطی
- ۲۵۰..... سوم: فعل مقامی با مناسبت قافی
- ۲۵۳..... دلالت گفتمان بر حکم
- ۲۵۳..... بخش اول: دلالت منطوق
- ۲۵۴..... اول: منطوق صریح
- ۲۵۴..... دوم: منطوق غیر صریح
- ۲۵۴..... انواع منطوق غیر صریح (دلالت التزام)
- ۲۷۲..... قسم دوم: دلالت مفهوم
- ۲۷۲..... اول: مفهوم موافق
- ۲۷۳..... دوم: معنی ضمنی مخالف
- ۲۷۶..... نظریه التزام
- ۲۸۱..... نظریه افتراض
- ۲۸۳..... دلالت ارجاع
- ۲۸۸..... وسایل اقناع
- ۲۸۹..... اول: ابزارهای لغوی و بلاغی
- ۲۹۲..... دوم: ابزارهای منطقی

۲۹۴.....	تاثیر روانی بر گفتمان.....
۲۹۴.....	تاثیر اجتماعی بر گفتمان.....
۲۹۷.....	گفتمان دوم.....
۲۹۷.....	گفتمان مریم دختر عمران (علیه السلام).....
۲۹۷.....	تفسیر منظورشناختی.....
۳۰۳.....	جمله و اثر اقناعی آن.....
۳۳۳.....	ابزارهای استدلال اقناعی.....
۳۳۳.....	اول: ابزارهای اقناعی زبانی.....
۳۴۴.....	تاثیر روانی.....
۳۴۵.....	گفتمان سوم.....
۳۴۵.....	گفتمان همسر ابراهیم (علیه السلام).....
۳۴۵.....	تفسیر منظورشناختی.....
۳۴۹.....	دلالت جمله.....
۳۵۰.....	دلالت فعلی.....
۳۵۰.....	دلالت گفتمان.....
۳۵۳.....	دلالت ارجاع.....
۳۵۴.....	ابزارهای استدلال اقناعی.....
۳۵۶.....	تاثیر روانی.....
۳۵۷.....	گفتمان چهارم.....
۳۵۷.....	گفتمان همسر فرعون.....
۳۵۷.....	تفسیر منظورشناختی.....
۳۵۹.....	دلالت جمله.....

۳۶۲	دلالت گفتمان
۳۶۴	دلالت ارجاعی
۳۶۶	ابزارهای استدلال اقناعی
۳۷۰	تاثیر روانی
۳۷۰	تاثیر تمدن
۳۷۲	گفتمان پنجم
۳۷۲	گفتمان دو دینر شیخ بزرگ
۳۷۲	تفسیر منظورشناختی
۳۷۲	دلالت جمله
۳۷۳	دلالت فعلی
۳۷۳	دلالت گفتمان
۳۷۶	دلالت ارجاعی
۳۷۹	ابزارهای استدلال اقناعی
۳۸۳	تاثیر محیط
۳۸۴	گفتمان ششم
۳۸۴	گفتمان ملکه سباء
۳۸۴	تفسیر منظورشناختی
۳۸۸	دلالت جمله
۳۹۱	دلالت فعلی
۳۹۲	دلالت گفتمان
۳۹۲	اول: دلالت لفظی
۳۹۷	دوم: دلالت متنی

۳۹۹.....	دلالت ارجاع
۳۹۹.....	اسلوبهای استدلال اقناعی
۳۹۹.....	اول: ابزارهای لغوی و بلاغی
۴۰۶.....	دوم: روشهای منطقی
۴۰۶.....	مهمترین مظاهر آن در این گفتمان
۴۰۶.....	(ا) اقناع: طی
۴۰۷.....	(ب) جواب مناسب با موقعیت پرسش
۴۰۷.....	(ج) قیاس: حلقه و شدختی
۴۰۸.....	(د) پذیرش حکم با جهت برپا و اذعان به آن و عدم خود برتریابی و مجادله باطل
۴۰۸.....	(ه) نردبان استدلالی
۴۰۹.....	(و) استدلال به واقعیت
۴۱۰.....	تأثیر روانی
۴۱۰.....	تأثیر سیاسی
۴۱۱.....	تأثیر تمدنی
۴۱۲.....	تأثیر دینی
۴۱۳.....	گفتمان هفتم
۴۱۳.....	گفتمان زن عزیز مصر
۴۱۳.....	تفسیر منظورشناختی
۴۱۹.....	دلالت جمله
۴۲۵.....	دلالت فعلی
۴۳۱.....	دلالت گفتمان
۴۳۱.....	نخست: دلالت لفظی

۴۴۲	دوم. دلالت متنی
۴۴۸	دلالت ارجاعی
۴۵۰	دلالت ضمیر
۴۵۷	ابزارهای استدلال اقناعی مشتمل بر زبانی و منطقی
۴۶۳	بلاغت استدلالی
۴۷۵	دوم. استدلال اقناعی منطقی
۴۸۲	مغالطه منطقی
۴۸۴	تأثیر روانی در گفتمان
۴۸۵	تأثیر اجتماعی
۴۸۶	تأثیر سیاسی در گفتمان
۴۸۸	ویژگیهای گفتمان زنانه
۴۹۰	ویژگیهای گفتمان قرآنی
۴۹۰	ویژگیهای روش منظورشناختی
۴۹۳	فهرست منابع

مقدمه

حمد و سپاس از آن خداوند کریم و بخشنده است که با بهترین کتاب بر مسلمانان منت نهاد، کتابی که در هرباب از حیث لفظ و معنا کتابی محکم است، قوی ترین قوانین را در خود گنجانده است، مزین به فصاحت است و کلامی است بلیغ که حق را از باطل جدا می کند و درود و سلام بر آخرین پیامبران و فرستادگان، سرآمد سخنوران و سخن گویان عربی فصیح، محمد(ص) و خاندان و همسران و صحابه آن حضرتش که خداوند از تمامی آنها راضی و خشنود باشد، سپس نویسنده در این کتاب به تحلیل گفتمان، انواع، عناصر و روش های آن در متقاعد کردن برهانی می پردازد که این تلاش در پرتو (در راستای) «تألیف روان شناسی نوین» صورت گرفته است، همان نظریه ای که در علم اصول، تعبیر، زبان، لغت و مطلق روشن ساخته شده است. در حقیقت نویسنده تلاش می کند تا اصول یک نظریه ای تعاملی عربی را پایه گذاری کند که مرجعیت میراث اصیل، ریشه دار و سرشار از معارف انسانی است که در «پناه» فرهنگ اسلامی پرورش یافته و برخی نژادهای بشری در ایجاد آن مشارکت داشته اند و تمدن «پناه» آن ذوب شده اند. نظریه ای «کنش گفتاری» (یا چگونه کلمات کار را انجام می دهند؟) توسط «جان لانگاشا و آستین» در غرب بنیان گذاری شد که این نظریه به نظریه ای زبان شناسی نوین تبدیل بود. این اختلافات میان این دو نظریه را آشکار ساخت و پیش از این در کتاب خود با عنوان «نظریه ای کنش گرای زبانی» به بخشی از این موضوع نگاهی داشته است. نویسنده درباره روش های زبانی و غیر زبانی تأثیر گذاری بحث می کند که گوینده می تواند با کمک آنها نظر مخاطب را جلب کند و با به کارگیری اینگونه روش ها مخاطب را متقاعد ساخته و او را به سوی معنی و مقصود مورد نظر خود هدایت کند. همچنین به عناصر استدلال زبانی و غیر زبانی، دلایل و براهین می پردازد و این عناصر را در بحث دلیل و حجت آوری به کار می گیرد.

نویسنده نمونه هایی از گفتمان های زنانه ای کاربردی را از قرآن کریم برگزیده است تا از نظر شیوه های بیان، تأثیر گذاری، متقاعد سازی، دلیل آوری و ارتباط میان اینگونه گفتمان ها و سایر شکل

های گفتمان تفاوت قائل شود. با استفاده از این روش ثابت کرده است برخی زنان چنان از شیوه های استدلال اقماعی بهره مندند که در برخی جایگاه ها بر برخی مردان برتری یافته اند. این زنان در سخنرانی های خود جوش خود بیشتر از از یک مرد بر مخاطب خود تاثیر گذار بوده اند. قطعاً به این موضوع پی خواهید برد که زن توانسته عقل ها تحت تاثیر اسلوب خود قرار داده و آنها را به سوی هدف خود هدایت کند و این امر تنها با قدرت روش، دلیل و برهان صورت گرفته است. بی گمان نویسنده با دلیل آشکار خواهد کرد که زن گاهی کارآزموده تر و سخنور تر از مرد است، مردی که در اثبات نزد و ر حجت آوری علیه دشمنش در جایگاه سیاسی شکست خورده است. در این راستا به موضوعاتی وارد می شوید که نویسنده در این موضوعات درنگ می نماید و طبق روش پژوهشی خود با ارائه ی دلیل برهان مخاطب را متقاعد می کند.

در این نمونه پاسخ کافی به کسانی که با تأییل نا به جای متون دینی، توانمندی زن و عقل او را حقیر شمرده اند و در توانمندی سخنرانی او تردید کرده اند و با همین نوع تفسیر از متون به زنان طعنه می زنند و و از تخریب شان و منزلت شان در اسلام هیچ ابایی ندارند. شان و منزلتی که زن در اسلام از آن برخوردار است و هیچ یک از مکتب های فلسفی و نهادهای جهانی مربوط به زنان به آن دست نیافتند. حقوقی که هنوز هیچ تمدن و آداب و رسوم هیچ پیشین، به زن ندادند.

شیوه ی پژوهشی نویسنده در این کتاب، روش تحلیلی است. این شیوه سبک های بیان در زبان عربی، علوم زبان، نحو و بلاغت همخوانی دارد و با گفتمان قرآنی و درس تفسیر قرآنی در بیان، تاثیرگذاری، قانع سازی و اقامه ی دلیل و برهان تناسب دارد. مولف پایبند به قواعد سبکی رایج در میان علما است و روش او تفسیر واقعی گفتمان است که این کار را با توجه به شان نزول، قدسی بودن آیات و اهداف شرعی گفتمان انجام داده است تا از خلال چنین گفتمانی یک دیدگاه روشمند اسلامی - عربی خلق نماید که هم بیانگر فرهنگ ما باشد و هم به مسائل ما بپردازد و چه بسا با توجه به اجتهاد نویسنده، گفتمان تمدنی ما در عصر جدید در سایه ی شکوفایی عربی - اسلامی را پوشش دهد و با تمدن جهانی همراه گردد و در برقراری ارتباط مؤثر و تحقق هدف کمک کند.

نمونه های زنانه از طبقات، مکتب ها و زمان های مختلف نیاز نویسنده در انجام تحلیلی جامع را برطرف می سازد و به منظور آموزش تحلیل اشکال دیگر گفتمان، نمونه ای از گفتمان را به صورت آموزشی مطرح می کند.

این کتاب شامل سه فصل است:

فصل اول در ارتباط با تحلیل گفتمان و تمام زیر مجموعه ها و مسائل مربوط به آن است. فصل دوم شامل نظریه های کنش های زبان می باشد که به عنوان نویسنده تلاش کردم ناب ترین بخش های مربوط به این نظریه را از کتاب های اصول، زبان و بلاغت جمع آوری کنم که البته این تلاش ناچیزی در بنیادگذاری روش تحلیلی است چرا که اساس این نظریه، دستاوردهای میراث ما و روش های نوین است. ارجاع رادی در این نظریه طبق عادت بسیاری از پژوهشگران از جان آستین و دیگران نمی آید زیرا به تلاش پیشینیان بیش از دستاوردهای نظریه ی غربی «کار گفتار» نظر داشتیم و نظریه ی «کنش های زبان» را تنها به خود نسبت نمی دهیم چرا که آن یک نظریه ی ناب در میراث ماست. گمان نمی کند آنجا که من در باب این نظریه گفتم، بهتر از سخنان پیشینیان حتی آیندگان من در این زمینه باشد. و هدفم گشودن درب تازه ای در این مطلب نیک است و امیدوارم در این کتاب حرف تازه ای فراتر از حد فصول و تقلید آورده باشیم. فصل سوم: در این فصل به طور محض به بررسی تطبیقی نظریه، عناصر استلال، متقاعد سازی پرداختم و خیلی به جنبه ی نظری و تئوری موضوعاتی مانند گفتمان، اقناع و احتجاج و دستگاو... اشاره نکردم چرا که پیش از این در کتاب های دیگر به طور مفصل در باره ی آنها سخن گفته ام.

به لطف خدا، قصد دارم این کتاب تنها مختص جنبه ی تطبیقی نظریه جهت تحلیل تطبیقی در باب مطالعات و پژوهش های عربی باشد و بتواند نیاز پژوهشگران و دسترسی آنها به روش های اجرایی سودمند را پاسخ گوید؛ زیرا پژوهشگران به کتاب های تئوری فراوان مرتبط به نظریه محدودند که در عنوان ادعای تحلیل دارند ولی در حقیقت این کتاب ها فاقد تحلیل هستند و تنها از نظریه های غربی سخن گفته و از تحلیل گفتمان قرآنی ناتوان و تهی هستند. من در این راستا تلاش می کنم

به جز به منظور روشن ساختن مطلب در برخی بخش ها پرگویی کنم و از اطاله ی کلام خود پوزش می طلبم چرا که باید تمام جزئیات و جنبه های تحلیلی را به طور کامل شرح و توضیح دهم. از خداوند یاری می خواهم تا از کلامی استفاده کنم که به واسطه ی آن، بهشت مملوء از بندگان او گردد و از او می خواهم که مرا از افکار پیموده ی ذهنی و خطاهای زبانی، لغزش قلم، یاوه گویی های ذهنی، ضعف در مباحثه ی کلامی، ناتوانی در بیان حفظ نماید. از خداوند طلب بخشش دارم برای خطاهایی که سررا در شرح و تفسیر آیات مرتکب شده ام و یا آنچه که فراموش کرده و از قلم انداخته ام.

(ربنا هب لنا من ازواجنا و.....) (عرقان / ۷۴) حمد و سپاس از آن خداوند جهانیان است. ماه مبارک

رمضان ۱۴۳۲، میلادی ۲۰۱۲

www.ketab.ir